

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-จีน ที่สืบเนื่องมากกว่าพันปี ส่งผลให้งานศิลปกรรมบางส่วนของไทยได้รับแรงบันดาลใจมาจากวัฒนธรรมจีนในยุคเริ่มต้นทวารวดี ซึ่งความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนี้ ชัดเจนมากขึ้นราว 700 ปี อันปรากฏหลักฐานอยู่ในงานช่างหรือที่เรียกว่าทั่วไปว่างานศิลปะ อันจะพบหลักฐานของยุคหลังนี้ได้จากงานช่างสมัยสุโขทัย ล้านนา ผ่านเข้าสมัยอยุธยาต่อเนื่องถึงสมัยธนบุรี และมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจวบจนปัจจุบัน (สันติ เล็กสุขุม, 2550 : 7)

ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงที่วัฒนธรรมจีนหลังไหลเข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจาก ไทยได้ค้าขายกับจีนเป็นจำนวนมาก รวมถึงการอพยพของชาวจีนที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเพิ่มขึ้น และชาวไทยเชื้อสายจีนบางส่วนที่เข้ารับราชการในราชสำนักไทย ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความนิยมศิลปะจีนขึ้น (ศานติและนวรรตน์ ภักดีคำ, 2553 : 7) ซึ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367-2394) ทรงได้วางรากด้วยความเจริญทางการค้าขายระหว่างไทยจีน ด้วยการคุมเรือสำเภาค้าขายกับจีน นำกำไรสู่ท้องพระคลังอย่างมาก และด้วยความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงได้สร้างและบูรณะวัดเป็นจำนวนมาก โดยมีวัดราชโอรสเป็นวัดต้นแบบในการบูรณะที่นำศิลปะจีนมาประยุกต์ จนกลายเป็น “วัดนอกอย่าง” ที่ต่อมาประสบความสำเร็จอย่างสูงตามแบบพระราชนิยม ศิลปะพระราชนิยมเป็นที่ยอมรับและแพร่หลาย สู่การสร้างโบสถ์วิหารทั่วกรุงเทพฯ ธนบุรีและหัวเมืองสำคัญต่างๆ รวม 60-70 แห่ง (สง่า ลือชาพัฒนพร, 2548 : 27) ดังที่ศาสตราจารย์ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล (2538, น.57) ได้กล่าวไว้ว่า “...ในสมัยรัชกาลที่ 3 เกิดนิยมแบบอย่างศิลปะจีน วัดที่สร้างในรัชกาลนี้บางแห่ง เป็นต้นว่าวัดราชโอรส วัดเทพธิดา โบสถ์ วิหารก็ยกย้ายคล้ายแบบจีน คือยกเอาใบระกาหางหงส์ยกออกเสีย...” จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ว่าเป็นก้าวที่สำคัญของงานศิลปกรรมไทยที่สะท้อนประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของไทย-จีน

งานศิลปะร่วมสมัยของไทยในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลทางรูปแบบ และเทคนิคจากศิลปะตะวันตก ศิลปินมุ่งเน้นสร้างสรรค์ผลงานตามแรงบันดาลใจ สะท้อนความรู้สึกนึกคิดจากสิ่งเร้าทางสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ผ่านการตีความตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละคน และมีกระบวนการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ส่งผลให้งานสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยในยุคปัจจุบันมีความหลากหลาย ท่ามกลางการ

เปลี่ยนแปลง และพัฒนาของโลกปัจจุบัน ยังมีการสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจ จาก ศิลปวัฒนธรรมไทย อันมีคุณค่ายิ่ง เป็นเครื่องสะท้อนเอกลักษณ์ไทย และเป็นการบันทึกเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ ผ่านมุมมองและทัศนคติของศิลปิน

การศึกษาอิทธิพลศิลปกรรมจีนที่ปรากฏในประเทศไทย หรือที่เรียกว่า “ศิลปะแบบพระราช นิยม” เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมสมัย เป็นการศึกษาองค์ความรู้ทาง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีนที่ผสมผสานกับศิลปกรรมไทยตามรูปแบบของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม รวมถึงงานประณีตศิลป์ อัน เป็นมรดกที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์เพื่อทำนุบำรุงและสืบทอดต่อไป มาบูรณาการหลักการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะร่วมสมัย สู่กรอบแนวคิดตลอดจนสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยที่มีคุณค่ายิ่ง สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่และยาวนานของชนชาติไทยและจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยมเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ แบบพระราชนิยม
2. ศึกษาศิลปะร่วมสมัยเพื่อสรุปข้อค้นพบของรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย
3. สร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยโดยมีแรงบันดาลใจจากการศึกษาอิทธิพลศิลปกรรมจีนในสมัย รัชกาลที่ 3 โดยเฉพาะแบบพระราชนิยม

ขอบเขตการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง อิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยมในวัดไทย ผังธนบุรี สู่การสร้างสรรค์ ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยนั้นเป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาตามขอบเขต การศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาศิลปะแบบพระราชนิยมในวัดไทยผังธนบุรี

ผู้วิจัยศึกษา ตัวแปรต้น ได้แก่ อิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยมในวัดไทยผังธนบุรี จำนวน 5 วัด ที่เข้าเกณฑ์การก่อสร้างตามแบบพระราชนิยม เป็นวัดที่สร้างโดยกษัตริย์ พระบรมวงศ์ ขุน นาง และสามัญชน อันเป็นกรณีที่สามารถให้ข้อมูลได้มาก (information-rich cases) ได้แก่ 1.วัดราช โอรสรามราชวรวิหาร 2.วัดวัดนางนองวรวิหาร 3.วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 4.วัดเศวตฉัตรวรวิหาร 5. วัดประเสริฐสุทธาวาส โดยเนื้อหาที่ทำการศึกษาประกอบไปด้วยงานสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ(literature review) จากตำราวิชาการ จดหมายเหตุ ผลงานวิจัยและ เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติการสร้างวัด พงศาวดาร

2. ศิลปะร่วมสมัย

ตัวแปรควบคุม ศิลปะร่วมสมัย ผู้วิจัยศึกษาการสร้างสรรคผลงานศิลปะร่วมสมัย โดยเนื้อหาที่ทำการศึกษาประกอบไปด้วย ความหมายและที่มาของศิลปะร่วมสมัย การแบ่งกลุ่มของศิลปะร่วมสมัย ประเภทของศิลปะร่วมสมัย และทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2559 : 211-294) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากข้อมูลทฤษฎี (literature review) จากตำราวิชาการ ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งสองตัวแปรและสรุปข้อค้นพบ เพื่อสรุปกำหนดเนื้อเรื่อง และจัดทำเครื่องมือวิจัยอันได้แก่ แบบสัมภาษณ์พร้อมแบบร่างงานจิตรกรรม และนำเครื่องมือวิจัยนี้ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการศึกษาตัวแปรตาม อันได้แก่ การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัย ด้วยการศึกษเชิงคุณภาพ โดยนำเครื่องมือวิจัยที่จัดทำ อันได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบร่างงานจิตรกรรม เข้าศึกษายังกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจงคือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ ได้แก่ ศิลปินอิสระ อาจารย์ศิลปะ นักวิชาการทางด้านศิลปะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อสรุปผลการประเมินคุณภาพและคุณค่าในผลงานจิตรกรรม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย โครงการวิจัยเรื่อง อิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยมในวัดไทย ผังธนบุรี สู่การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมร่วมสมัย ครั้งนี้ ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบร่างงานจิตรกรรม

แบบสัมภาษณ์ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ซึ่งใช้ทฤษฎีทัศนศิลป์ เกณฑ์การประเมินคุณภาพและคุณค่าของจิตรกรรม (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2559 : 211-294)

5. วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อสรุปผลการประเมินคุณภาพและคุณค่าในผลงานจิตรกรรม

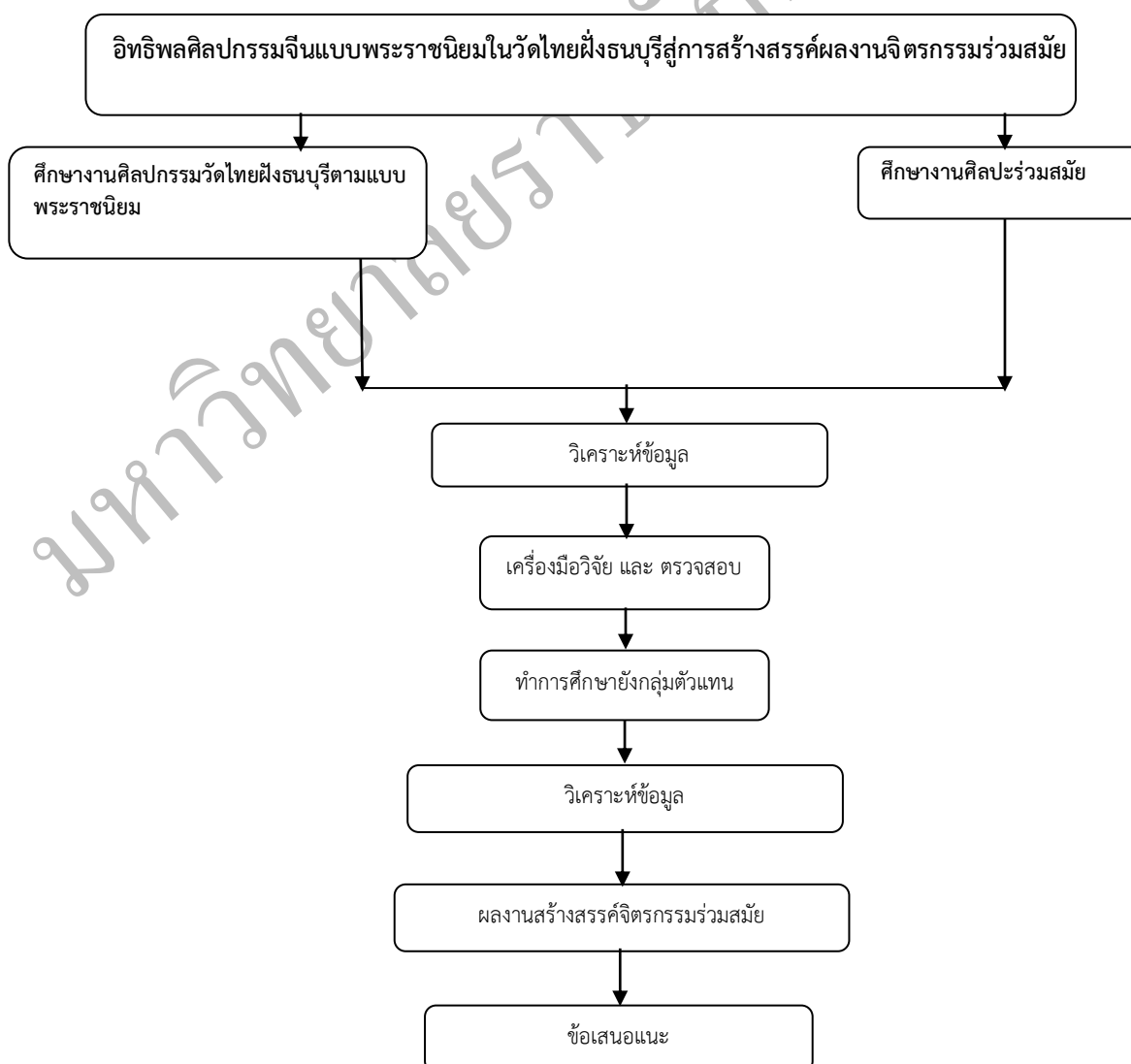
ขอบเขตของการสร้างสรรค์

สร้างสรรค์งานจิตรกรรม ซึ่งได้แรงบันดาลใจจากอิทธิพลศิลปะจีนในวัดไทย โดยสร้างผลงานจิตรกรรม เทคนิคสีอะคริลิก จำนวน 5 ชั้น ขนาดไม่เกิน 1 เมตร และสรุปผลที่ได้จากการศึกษา พร้อมจัดทำข้อเสนอแนะต่อไป

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการดำเนินการวิจัยอิทธิพลศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยมในวัดไทยฝั่งธนบุรีสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ทำสัญญา 3 กุมภาพันธ์ 2560 – 2 กุมภาพันธ์ 2561

กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์

ศิลปะแบบพระราชนิยม หมายถึง ลักษณะศิลปะ และสถาปัตยกรรมไทยที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระดำริเปลี่ยนแปลงแบบอย่างศิลปกรรมขึ้นตามความพอพระราชหฤทัย ทรงนิยมศิลปะแบบจีน จึงตกแต่งด้วยศิลปกรรมแบบจีนเป็นส่วนใหญ่และสร้างสรรค์ผสมผสานศิลปกรรมจีนกับศิลปกรรมแบบไทย

ศิลปะร่วมสมัย หมายถึง ศิลปะที่อยู่ร่วมสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินปัจจุบันไม่ใช่ศิลปินในอดีต นอกจากนี้แล้ว ยังต้องพิจารณาถึงแนวทางการสร้างงาน ไม่ว่าจะเป็น และเทคนิควิธีการการสร้างสรรค์ของศิลปินว่า เป็นแบบปัจจุบันหรือไม่ ถ้าเป็นแบบปัจจุบัน ก็นับว่าเป็นศิลปะร่วมสมัยอย่างแท้จริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ทราบถึงประวัติความเป็นมาและลักษณะทางศิลปกรรมของศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยม ในวัดไทยฝั่งธนบุรีที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ศิลป์ของชาติไทย เป็นองค์ความรู้ให้แก่ นักศึกษา และนักวิชาการ

2.ทราบถึงความหมายและที่มาของศิลปะร่วมสมัย การแบ่งกลุ่ม ประเภทของศิลปะร่วมสมัย และทฤษฎีทัศนศิลป์ เป็นองค์ความรู้ให้แก่ นักศึกษา และนักวิชาการ

3.ได้ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยที่สร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจจากศิลปกรรมจีนแบบพระราชนิยม ในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่สะท้อนคุณค่าทางความงาม คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และการแสดงออกถึงแนวความคิดที่สื่อความหมายทางด้านความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่และยาวนานของไทยและจีน